

VIZITELE REGELUI CAROL I LA CONSTANȚA, ILUSTRATE ÎN PRESA DE EPOCĂ

Rezumat: Vizitele Regelui Carol I la Constanța pot constitui subiectul mai multor teme de cercetare. Se poate observa modul cum protocolul acestora a evoluat în timp, sau putem sesiza diferențele față de vizitele efectuate în alte orașe ale țării la aceeași vreme. În același timp, putem căuta să înțelegem modul cum vedea Regele orașul Constanța și mai ales viitorul său, dar și felul în care îl priveau locuitorii orașului pe Regele ce alesese să stea în mijlocul lor mai multă vreme decât în alte părți. Presa vremii, desigur cu limitele subiectivismului politic, a tratat de multe ori pe larg aceste evenimente, ceea ce ne oferă nouă acum posibilitatea de a analiza cu multe amănunte vizitele regale din epocă.

Cuvinte-cheie: Regele Carol I, Constanța, vizite, port.

Descrierea unei vizite a șefului statului într-un oraș cu o anumită importanță în viața țării pe care o conduce, poate fi considerată o abordare potrivită pentru un subiect facil și de multe ori poate că așa este. Pentru noi, cei care am asistat la vizitele oficiale, sau „de lucru“, cum se numeau atunci, ale șefului statului din perioada numită comunistă, caracterul lor fals, cu iz de propagandă, ne este familiar. O judecată rece însă, ne arată că acesta nu era un specific al regimurilor totalitare sau autoritare, ci se constituie de multe ori într-o obligație a conducătorilor de state, datorie văzută desigur diferit în epoci istorice diverse, dar și de personaje diferite ca structură și educație.

Oprindu-ne asupra subiectului vizitelor pe care Regele Carol I le-a efectuat la Constanța de-a lungul îndelungatei sale domnii, nu am privit prin ochii autorităților locale ce se străduiau, ca întotdeauna, să ofere o imagine edulcorată a administrației lor, nu am căutat să contabilizăm sumele cheltuite cu aceste prilejuri, eșecurile unor primari în pregătirea vizitelor și nici eventualele urmări pe care acestea le-au avut. Dincolo de aceste subiecte, destul de bine argumentabile cu actele din arhivele rămase, am vrut să vedem dacă într-adevăr Constanța avea un rol aparte în viziunea regelui Carol I despre evoluția României la sfârșitul secolului

* Dr., Societatea de Științe Istorice, filiala Constanța. E-mail: ccheramidoglu@yahoo.com

XIX și începutul celui următor. Atenția acordată construcției podului de la Cernavoda, ce lega trainic Dobrogea de restul țării, grija cu care se urmăreau lucrările de modernizare a portului, de dotare a flotei maritime comerciale și militare, sunt relevante în acest sens. După cum și imaginea orașului Constanța, această „vitrină” pe care călătorii sosiți în port o vedeau, justifică interesul acordat de Regele Carol I pentru eforturile de ridicare a nivelului orașului, din toate punctele de vedere. Constanța nu era la fel ca alte orașe mari ale țării; la acea vreme nu era nici măcar un oraș mare, dar avea cel mai mare și mai important port al țării, era legătura cu lumea și în același timp un oraș mai cosmopolit decât celelalte, un oraș vechi dar revenit de curând la viața economică adevărată și mai ales un oraș dinamic, poate cel mai dinamic al vremii, de la noi. Aceasta simțise și Regele Carol I și gesturile sale ne-o arată cu prisosință. Am trecut în revistă o parte din vizitele pe care Carol I le-a făcut aici, insistând în folosirea articolelor din presa vremii, căutând să privim prin ochii contemporanilor. Noi, cei de azi, putem vedea mai multe și mai limpede; putem avea imaginea unei vizite regale și urmări în ce măsură protocolul s-a schimbat; putem căuta să înțelegem atenția acordată de rege oamenilor locului, dar îi putem observa programul zilnic din vizitele mai îndelungate. Reconstituirea tabloului orașului Constanța de acum mai bine de un secol se va putea realiza mai ușor, credem, după o astfel de analiză. Nu în ultimul rând, citatele prezentate ne oferă și imaginea regelui în ochii constănțenilor obișnuiți și de multe ori poate că pentru un șef de stat ea este cea mai importantă¹.

În ziua de 10 septembrie 1889, duminică dimineața la ora 6,45, Regele Carol I și Principele Ferdinand au plecat cu un tren special din Sinaia, spre a merge la Constanța. Îi însoțeau generalul Manu (ministrul de Război) și E. Miclescu, subdirectorul căilor ferate. Din gara Chitila a urcat în tren și inginerul Anghel Saligny, de la căile ferate, care pe timpul parcurșului a expus regelui planurile de construcție a podului de la Cernavoda, ce însumau peste 120 de planșe. Pe peronul gării Fetești, regelui i s-a prezentat și o machetă a podului ce urma să se ridice peste Dunăre, precum și probele făcute cu oțelul întrebuințat la suprastructura metalică a podului. Călătoria a continuat apoi cu trăsurile spre satul Fetești, unde, spune cronica timpului („Monitorul oficial”), „Regele se mai opri spre a cere din nou relațiuni d-lui Saligny asupra traseului podului, ce era foarte bine indicat, de la Fetești până la Cernavoda, prin balise cu stegulețe albe și roșii și printr-o linie ce era trasă pe teren și care se întindea de peste Borcea, până pe ambele maluri ale

¹ Vezi în acest sens și: Mariana Bălăbănescu, *Prezențe ale regelui Carol I în orașul și portul Constanța (1879-1914)*, în „Analele Dobrogei” Serie nouă an VI, nr. 1/2000, pp. 244-249; Idem, *Marea Neagră în cuvântările și scrisorile regelui Carol I*, în „Analele Dobrogei”, Serie nouă IX, Constanța 2006-2008, pp. 87-93.

Dunării, spre a se vedea cât mai bine traseul liniei. Pozițiunea podului peste Borcea, peste Dunăre și a viaductelor, erau însemnate prin steaguri tricolore”.

Trecerea Dunării s-a făcut cu iahtul regal „Ștefan cel Mare”, iar de la Cernavodă oaspeții s-au urcat într-un tren regal, spre Constanța. Sosirea la Constanța a avut loc la orele 5,30 seara; apropierea trenului fusese salutăată prin salve de tunuri, trase de o baterie de artilerie, precum și de sirenele vaselor din port, iar gara Constanței era plină de cetățenii orașului, ce veniseră să întâmpine înalții oaspeți, alături de autoritățile civile, militare și ecleziastice ale orașului. Primarul Panait Holban salută oaspeții și le oferi, tradițional, pâinea și sarea, „căci aceasta este bogăția țării”. După prezentarea notabilităților orașului, Regele Carol I și Principele Ferdinand urcară într-o trăsură și escortați de un escadron al Regimentului 3 Roșiori, au străbătut orașul, urmați de o numeroasă suită. Cităm din nou din cronica timpului: „Pe străzile orașului erau ridicate arcuri de triumf, cu portretele majestăților lor, toate balcoanele și ferestrele caselor erau frumos împodobite cu covoare, flori, și nimic nu lipsea a da orașului aspectul cel mai înveselitor pentru această primire...”. Reședința regală era pregătită la hotelul „Carol”, (azi, Comandamentul Flotei Maritime), ridicat la capătul bulevardului Elisabeta, în anii 1880-1882. Aici, la masa de seară de la orele 19, au fost invitați: generalul Dunka, comandantul diviziei active, prefectii județelor Constanța, Tulcea și Ialomița, primarul orașului, șefii de corpuri din garnizoană și „alte persoane de distincțiune din localitate”. Aproape de ora 9 seara a avut loc o manifestație populară cu torțe, după moda timpului, la care a luat parte populația orașului.

Programul de a doua zi, luni 10 septembrie, a început la orele 10, cu vizitarea catedralei, unde pictorului Mirea i s-a recomandat „a face ca acest lăcaș, a cărui trebuință este atât de mult simțită, să fie terminat cât mai în grabă”. Se știe acum că tocmai aceste picturi, maniera de realizare artistică, au întârziat sfințirea acestei biserici cu încă cinci ani. Serviciul divin a fost oficiat ca întotdeauna până atunci, la biserica greacă, unde președintele comunității elene din oraș, Psarafi, a mulțumit suveranului pentru „ospitalitatea de care comunitatea noastră se bucură în Statul Vostru”. Urmează apoi vizitarea bisericii comunității armenie din Constanța, unde după serviciul divin, din partea acelei comunități, d. Grigoriu a rostit o cuvântare de bun venit. La moscheea Azizie, imamul Osman Tahir înconjurat de hogași și mulți notabili musulmani, a întâmpinat înalții oaspeți cu o rugăciune aparte, din care cităm: „Sosirea în orașul nostru Constanța a Majestății Sale Regelui Carol I să fie sfântă și binecuvântată. Cu această venire precum s-au veselit atât toți cetățenii creștini cât și noi umiliții, tot asemenea Dumnezeu să-l bucure în ambele lumi. (...) Tuturor națiunilor din țara română Dumnezeu să le acorde fericire.” În numele populației musulmane, Suleiman Efendi a salutată oaspeții cu următoarele cuvinte: „Înalta favoare ce Majestatea Voastră a binevoit a

acorda comunității musulmane din acest oraș, vizitându-i modestul ei templu de credință, a umplut de bucurie și de profundă recunoștință inimile fiecăruia dintre noi. Ferice mare simte astăzi într-adevăr comunitatea musulmană locală, căci îi este dat să exprime Majestății Voastre sentimentele sale de supunere către Tron, care a ocrotit pururea naționalitățile de sub a Sa stăpânire“. Aceleași cuvinte frumoase de întâmpinare și urări de sănătate fură rostite și la templul israelit, de reprezentantul comunității, Buiu. Cronica oficială nota asupra acestor vizite următoarele: „Cu vizitarea acestor diferite locașe de rugăciune, Regele arată că dorința Sa este ca credința fiecărui rit să se exercite în libertate și ca obiceiurile religioase ale diferitelor populații din Dobrogea, să fie cu totul respectate.“ În acest context, remarcăm faptul că în zilele ulterioare, la Brăila și Galați, Regele a vizitat doar biserica română din Galați; este lesne de înțeles importanța aparte acordată Dobrogei și populației sale, la un deceniu de la revenirea la țară.

Cităm în continuare din relatarea vizitei: „Majestatea Sa merse în urmă la școala de fete unde vizită localul, Se încredință de mersul instrucției, examinează diferite desemnuri și lucrul de mână; mulțumi D-nei directoare și D-nelor institutoare, și de aci, merse la școala de băieți, unde asemenea Se încredință de metodele urmate pentru răspândirea limbii române, trecu prin camerele de studiu a diferitelor clase și părăsi școala arătând și aci mulțumiri D-lui director și D-lor institutori“.

Trecând pe la Prefectura Județului, unde a fost întâmpinat de colonelul Schelletti și funcționarii săi, Regele s-a deplasat și la Primăria Constanței, unde a putut vedea planul de sistematizare a orașului, precum și proiectele construcțiilor pentru spital și alte instituții necesare orașului. Urmează vizitarea spitalului militar, condus de medicul de divizie Dimitrescu, unde Regele „merse prin toate saloanele ocupate de bolnavi. Se interesă de felul tratamentelor, văzu mâncarea bolnavilor și vizită farmacia“. La sediul Diviziei active Dobrogea, generalul Dunka prezintă înalților oaspeți pe șefii de servicii de comandament.

După masa de prânz, servită împreună cu alți 18 invitați, Regele și Principele moștenitor au mers în port, pentru a vizita Crucișătorul „Elisabeta“. Pe cheiul portului se adunase o mulțime de locuitori ai orașului, care l-au întâmpinat pe suveran cu aclamații. Cu ajutorul unei bărci, înalții oaspeți au ajuns la bordul vasului, unde au fost întâmpinați de colonelul Murgescu, comandantul flotei și colonelul Urseanu, comandantul crucișătorului. După ce a inspectat nava, Regele a intrat în salon, unde inginerul Saligny i-a prezentat planurile portului Constanța „dresate încă din anul 1881 de Sir Hartley, inginerul Comisiei dunărene, precum și părerile emise de Franzius, directorul general al portului Bremen și ale lui Voisin bey, fost director al lucrărilor canalului de Suez, lucrări cunoscute Majestății Sale, totuși aveau un interes particular, fiindcă se putea vedea chiar în localitate poziția

lucrărilor propuse de acei diferiți ingineri”. La orele 4 după amiază, Regele părăsi bastimentul și se îndreptă spre terasa de la Cazinoul vechi, de pe bulevard, de unde a privit apoi crucișătorul „Elisabeta”, la bordul căruia rămăsese Principele Ferdinand, care a executat un exercițiu de tragere. Crucișătorul “Elisabeta, dotat cu tunuri Krupp, Nordenfeldt și Hotchkiss, precum și cu tuburi lans-torpilor Whithead, constituia o mândrie a flotei noastre la acea vreme.

Dineul din seara zilei de 11 septembrie a strâns 60 de invitați: miniștrii de Război (Manu) și de Domenii (Păncescu), consulii din localitate, prefectii județelor învecinate și notabilitățile orașului. La cuvântările de salut ale președintelui consiliului județean, Al. Belcic și primarului P. Holban, Regele a răspuns astfel: „Un timp îndelungat a trecut de când n-am venit în Dobrogea. Cu atât mai mare este dar bucuria mea de a mă găsi astăzi, împreună cu moștenitorul prezumtiv al coroanei, în mijlocul D-voastre și a constata marele progres ce Constanța a făcut în curs de 10 ani. În vremuri depărtate, vechiul Tomi abea era cunoscut și numai prin exilul lui Ovid, a cărui statuie împodobeste astăzi orașul, acest loc a păstrat un nume în istorie. Sunt însă convins că noua Constanța va câștiga, într-un viitor apropiat un renume european, și că prin construirea podului peste Dunăre și lărgirea portului, lucrări care vor fi în curând începute, schela sa va deveni una dintre cele mai însemnate ale Orientului și un izvor de bogăție pentru țara întregă. Salut astăzi cu vie mulțumire și tânăra noastră marină – reprezentată aici în port prin „Elisabeta”, vasul nostru cel mai falnic – fiindcă numai prin Dobrogea, cu țărmurile sale întinse pe mare, flota noastră a putut lua acest avânt fericit, astfel că drapelul român este acum cunoscut și respectat în țările cele mai depărtate. Ridic dar acest pahar în onorul Dobrogei urând ca această frumoasă provincie, în care sentimentul românesc s-a înrădăcinat într-un timp așa de scurt, să prospere și să se dezvolte în liniște și pace; în sănătatea orașenilor din Constanța care, făcându-ne o primire tot așa de strălucită cât și călduroasă, ne-au arătat dragostea și devotamentul lor, pentru care vă mulțumesc din tot sufletul. Să trăiască Dobrogea și portul său Constanța!”. Demn de remarcat, iarăși, este faptul că discursul rostit de Regele Carol I cu această ocazie, s-a tradus imediat în limba turcă și a fost apoi afișat, bilingv, pe zidurile orașului.

Din telegrama trimisă de către prefectul Schelletti lui Lascăr Catargiu, președintele Consiliului de miniștri, aflăm cum s-a încheiat acea zi de 11 septembrie 1889: „Regele și Principele României, au făcut o preumblare în trăsură prin orașul splendid iluminat și au fost aclamați cu mare entuziasm și cu urări numeroase prin toate stradele ce au parcurs. În urmă, au asistat în chioșcul de pe mare, înconjurați de popor, la focul de artificii ce s-a tras pe malul mării în onoare înalților oaspeți.

În timpul acesta portul era luminat cu focuri de bengal iar crucișătorul „Elisabeta” revărsa raze dintr-un soare electric și lumina tot portul în mod feeric².

Partea oficială a zilei de 12 septembrie a început cu trecerea în revistă a trupelor din garnizoană; Regele Carol I, Principele Ferdinand și generalul Manu, au asistat la defilarea forțelor militare. Trupele erau înșiruite pe strada Elena (azi N. Titulescu), de la capătul bulevardului Elisabeta până la piața Independenței (azi Piața Ovidiu), având la flancul drept pe ofițerii de trupă. După ce admiră o clipă statuia lui Ovidiu, de curând amplasată în piață, Regele se opri la pavilionul de pe bulevard, unde primi defilarea, în ordinea următoare: elevii școlilor primare, ofițerii, 3 companii din regimentul 4 linie, 3 companii din Regimentul 33 Dorobanți Dobrogea, 2 baterii de artilerie, 2 escadroane din Regimentul 3 Roșiori, 1 escadron călărași de Dobrogea, un escadron de tren și o companie sanitară. Mulțumind generalului Dunka pentru frumoasă ținută a trupelor, Regele trecu în cartierul său, unde primi apoi mai multe audiențe. Între acestea, amintim comisia numită de guvern pentru studierea îmbunătățirilor necesare în administrația Dobrogei, dar și o delegație a sectei religioase a caraimilor, „care venise să mulțumească suveranului de toleranța și de liniștea de care se bucura în statul român”. După prânzul de la ora 11, la care au participat și mulți invitați (între care revizorul școlar Ion Bănescu), la orele 2,30 p.m. Regele a inspectat toate stabilimentele militare: cazarma regimentului 4 de linie, manutanța diviziei, închisoarea militară, cazarma Regimentului 3 Roșiori, a divizionului de artilerie, a escadronului de tren și tabăra escadronului de călărași, de lângă satul Anadolchioi. Tot aici avea să asiste și la inaugurarea Târgului de vite de la Anadolchioi; acest târg înființat dintr-o necesitate stringentă a economiei românești, era prevăzut „ca loc de desfacere pentru toate vitele cornute mari și mărunte indigene, destinate pentru vânzare, îndeosebi pentru acele care se exportă în Turcia, Egipt, Asia, Italia, Grecia și Rusia”. La întoarcerea sa în Constanța, Regele se opri la Penitenciarul județului, unde grație de restul pedepsei un număr de 14 condamnați. În cursul zilei, în salonul Prefecturii, Regele a decorat mai mulți funcționari din județ și din oraș, precum și comercianți.

A doua zi de dimineață, la orele 7,30 Regele și însoțitorii săi au părăsit reședința de la Hotelul „Carol” și conduși de oficialitățile locale s-au deplasat la gara orașului, de unde la ora 8, trenul special porni spre Medgidia și apoi Cernavoda. De acolo se pleca apoi spre Brăila și Galați³.

După inaugurarea podului de la Cernavoda, Regele Carol I a vizitat și orașul Constanța; relatarea din ziarul „Adevărul” respecta linia politică a acelei

² „Monitorul oficial”, nr. 131 din 16 septembrie 1889, pp. 3133-3137.

³ „Monitorul oficial”, nr. 132 din 17 septembrie 1898, pp. 3165-3167.

publicații, dar unele amănunte merită totuși reținute din corespondența semnată „Dragoș”, pentru întregirea tabloului evenimentelor din acele zile, de importanță deosebită pentru România. Iată ce publica ziarul, al cărui reprezentant se pare că nu fusese invitat în mod special la manifestările din 14 septembrie 1895: „Joi seara, la orele 8 și jum. a sosit în Constanța primul tren din Cernavoda. Afluența era enormă, vagoanele gemeau, mașinile gâfâiau. Pe drum am avut și un accident: cârligul de la vagonul în care mă aflam s-a rupt, așa că toți cei dinăuntru am făcut restul călătoriei într-un vagon de bagaje. În Constanța lume multă pe stradă și pregătiri pentru primirea regelui. În oraș nici o odaie liberă, cei mai mulți suntem amenințați a dormi sub cerul liber. Prin familii oamenii dorm câte 5 într-o cameră, la oteluri toate colțurile sunt ocupate. După ce cutreer otel după otel găesc o odăiță la hotel Metropol pe preț de 10 lei ziua. Am rămas indignat dar otelierul îmi spuse: <<Ei, domnule, am închiriat și cu 25 fr. camera>>. Am plătit și înghițit”.

„A doua zi a sosit regele și regina, toți prinții și toată suita. La gară s-au făcut toate cele obișnuite, primarul a vorbit, regele a răspuns, apoi cortegiul a pornit în ordinea pe care am arătat-o prin telegramă și s-a dus drept la catedrală. După Te Deum oficialii au scoborât la otel Carol unde au luat dejunul, iar la 2 și jum. au ieșit pe jos și au scoborât în port. Primul vapor vizitat a fost <<Meteorul>> Regiei Monopolurilor. Regele, Regina, prinții au fost primiți de către d. gr. Manu directorul general al Monopolurilor, Franasovici șeful serviciului navigației și alții. Oaspeții înalți, după ce au vizitat vapoarele au scoborât, au luat luntrele și au mers pe bordul încrucișătorului <<Elisaveta>>. S-a făcut vizita obicinuită, după care regele a luat luntrea și a mers să viziteze vaporul englez de război <<Cokatrice>>. Imediat <<Elisaveta>>, având pe bord pe regina, prinții și prințesele, miniștrii cu soțiile, suita militară, porni în largul mării. După <<Elisaveta>> porni și <<Meteorul>>, în care suise multă lume atât persoane oficiale cât și particulari. Preumblarea s-a făcut pe un timp admirabil, pe o mare lină și dulce. Amândouă vapoarele s-au depărtat până ce nu se mai vedea decât cerul și apa, apoi, după două ceasuri și 20 minute, ne-am întors în port. În timpul absenței noastre regele și D. Lascăr Catargiu au vizitat închisoarea și cazarma călărașilor. La închisoare regele a grațiat pe câțiva arestați turci, osândiți la pedepse ușoare. Bieții turci, emoționați de bucurie, au început să plângă. Vre-o câțiva bulgari, dintre cei arestați cu ultimele mișcări bulgare, au cerut și ei să fie grațiați, iar regele le-a răspuns: <<În altă țară, dacă ați fi făcut ceea ce ați făcut aci, vă tăia capul. Numai în România ați putut scăpa cu o ușoară închisoare. Țara aceasta vă dă ospitalitate, prin urmare D-voastră să nu abuzați de dânsa>>”.

Urmează apoi imaginea orașului Constanța seara, pregătit de sărbătoare: „Orașul începu să se ilumineze din vreme, particularii făcând mai mult chiar decât primăria. Numai beizadea Grigore Sturza s-a pus în grevă. Se spune că prințul n-a

fost poftit la serbare, de aceea n-a luat nici o parte la tãmbãlãu. Deși casa îi este situatã lângã otelul Carol, beizadeaua n-a pus un steag și n-a aprins o lumânare. În schimb a pus sã se deschidã toate ușiile și ferestrele pentru ca sã se vadã bine cã este acasã. Pe strade a fost o mare afluențã, datoritã mai mult strãinilor, adicã vizitatorilor. Vapoarele <<Elisaveta>>, <<Mircea>> erau foarte frumos decorate în port. Dimpreenã cu <<Meteorul>> au aprins, tot timpul, frumoase focuri de artificii și focuri bengalice, iar <<Meteorul>> și <<Elisaveta>> făceau proiecțiuni electrice asupra bulevardului și Casinului. Pe la 9 jum. regele, regina, prinții, etc., au făcut o preumblare pe jos, apoi la ora 11 jum. orașul s-a liniștit". Relatarea se încheie cu programul din ziua urmãtoare: „Dupã ce au făcut o nouã vizitã în port și în special bricului Mircea și dupã ce regele a vizitat bisericile diferitelor confesiuni, la ora 11 s-a făcut pornirea la garã”⁴.

La 23 martie 1902 Regele Carol I însoțit de Principele moștenitor dar și de rudele sale din Germania, a vizitat podul de peste Dunãre și s-a îndreptat apoi spre Constanța. Ziarul „Adevãrul” prezenta astfel aceastã nouã vizitã a suveranului în portul Constanța: “Trenul a sosit la Constanța, în port direct, la orele 2,20. O mulțime imensã a făcut ovații înãlților excursioniști. Portul și vasele au fost pavoazate. Tunurile de pe vasele de rezel au dat salve. O companie a batalionului 2 de vãnãtori cu drapel și muzicã a dat onorurile cuvenite. Regele și perechile princiare au fost întâmpinați în port de d. Saligny și inginerii portului, Koslinsky comandor, comandantul marinei, corpul ofițeresc din garnizoanã. Pe drum în toate stațiunile a fost o mare mulțime de lume, mai cu seamã la Cernavodã, unde regele a vizitat portul. Un vagon a fost transformat într-un salon de expoziție, unde principii au examinat planurile portului. Apoi au vizitat malul Mãrei, și au mers la cheiul nou, unde au asistat la operația de scoborãre în Mare a mai multor blocuri mari de piatrã, cum și la lucrarea scafandrierilor. În urmã toatã asistența s-a îmbarcat pe remorcherul <<Sulina>>, făcând o excursiune prin port și privind lucrãrile cheiului, viile și tunelul. La întoarcere, au debarcat și s-au urcat pe bordul încruciașatorului <<Elisabeta>>, unde s-a servit un ceai. Dupã ceai regele s-a urcat în trãsurã și urmat de suitã a strãbãtut orașul pãnã la garã. Stradele erau înșesate de lume și frumos pavoazate. Pe peronul gãrei se afla o companie de onoare din reg. 34 cu drapel și muzicã, împreunã cu toți ofițerii din garnizoanã. Dupã ce trece în revistã compania, regele mulțumește prefectului și apoi se urcã în trenul regal care pornește la orele 5”⁵.

În contextul nou creat prin unirea Dobrogei prin calea feratã cu țara, dar și al lucrãrilor de modernizare a portului Constanța, Regele Carol I a solicitat ridicarea

⁴ „Adevãrul”, an VIII, nr. 2317 din 19 septembrie 1895, p. 2.

⁵ „Adevãrul”, an XV, nr. 4545 din 25 martie 1902, p. 3.

unei reședințe regale în orașul de la malul mării. Astfel în martie 1896 un ziar local anunța: „Ziarele din București ne aduc știrea că M.S. Regele va face a se construi un castel în orașul nostru chiar în vara aceasta. După spusele unui arhitect din București, dorința M. Sale ar fi, castelul să se construiască în raza orașului, probabil pe bulevard, iar nu la vii sau afară din oraș”⁶. Deși clădirea avea să fie ridicată abia în anul 1903, ideea în sine este relevantă atât pentru însemnătatea crescândă a orașului Constanța, pe plan economic și politic, cât și pentru relația regelui cu acest oraș.

În mai 1905 se încheiau lucrările de instalare a cablului telegrafic ce lega orașul și portul Constanța de Constantinopol, ceea ce a prilejuit o serie de manifestări la Constanța, iar Regele nu doar că a asistat la acestea dar în discursurile rostite cu acest prilej a accentuat semnificațiile evenimentului pe plan politic și economic. Redăm în continuare fragmentele relevante din relatările publicate de presa centrală. Iată ce scrie corespondentul C. Demetrescu despre ziua de 16 mai: „Cum ne sculăm pornim spre port, ținta principală a tuturor care asistau sau participau la serbări. Suveranii, foarte matinali, s-au coborât pe cheiu, unde întâlnesc pe badea Gheorghe Cârțan, cu care stau câteva momente de vorbă, apoi se îmbarcă pe Grivița și pornesc să viziteze mai întâi portul și apoi să asiste la inaugurarea cablului. (...) Sufla un vânt puternic. Pe strada unde va avea loc inaugurarea zeci de lucrători fac încă preparativele pentru serbare. După o oră de așteptare sosesc și suveranii, clerul își face datoria oficiind serviciul divin, apoi familia regală coboară câteva trepte spre mare și zidesc în piatră tubul în care e pus actul comemorativ. Acel act scris într-un stil curat românesc, la fel cu al vechilor cronicari, e opera d-lui Grigore Cerchez, directorul general al poștelor și telegrafelor. În largul mării staționează vaporul german <<von Podbielsky>> care a adus cablul de la Constantinopol. De la acest vas s-a transportat cablul până la țărm prin ajutorul unei frânghii trecută peste o macara, iar ca să nu se lase cablul în apă, a fost susținut la suprafață prin ajutorul unor baloane. Ajuns la țărm, capătul cablului submarin a fost legat de firul aerian care comunică cu Bucureștii, iar de aici cu firul pus direct în legătură cu Berlinul. La legarea cablului cu firul aerian, au asistat d-nii Cerchez, directorul general al poștelor, Brătescu inspector telegrafo-poștal și d-nii Vidic, Samuel, Tănăsescu, Andreescu și Marini, oficanți superiori”. De la inaugurarea cablului, suveranii s-au urcat din nou pe canoniera <<Grivița>> și au mers la vaporul <<von Podbielsky>>. De-acolo, prin ajutorul cablului și al firului aerian s-au transmis cele două telegrame de salutare adresate

⁶ „Constanța”, an IV, nr. 154 din 24 martie 1896, p. 2.

de Regele Carol, împăratului Wilhelm și Sultanului. Era prima comunicare ce se făcea prin noul cablu submarin⁷.

În aceeași zi la ora 13 avea loc un banchet la bordul vasului <<România>>, cu participarea a 80 de invitați, între care se aflau reprezentanții Imperiului Otoman și ai celui German. Pentru relevanța lor politică, reținem din presa vremii toasturile Regelui Carol I rostite cu acest prilej: „Regele a ridicat un toast în franțuzește adresat d-lor Marschal și Waechter; el a zis textual: Sunt cu atât mai recunoscător M.S. împăratului Wilhelm că a binevoit să permită Excelenței voastre să asiste la serbările noastre cu cât am satisfacțiunea de a vă putea saluta aici la Constanța. Prezența d-voastră printre noi este o dovadă prețioasă de excelențele raporturi ce unesc ambele noastre țări. Germania dă de multă vreme probe de viul interes ce-l poartă progresului și dezvoltării economice a României. Tratatul de comerț încheiat acum în urmă precum și convențiunea de la 1899 care fixează un serviciu special de drumuri de fier, poștă și telegraf, constituie o nouă dovadă despre aceasta. Terminarea desăvârșită a acestei din urmă convențiuni a fost întârziată prin dificultăți și numai astăzi, punând cablul Constanța – Constantinopole, vom putea sărbători izbânda sforțărilor noastre. Mă felicit de a putea profita de aceste fericite circumstanțe spre a reînnoi urările călduroase ce formulez pentru M.S. împăratul Wilhelm și beau în sănătatea MM. LL. Împăratul și împărăteasa Germaniei. Adresându-se ministrului Turciei, regele a zis: Profit cu o deosebită satisfacțiune de această agreabilă ocaziune spre a ruga Excelența Voastră să facă cunoscut Majestății Sale Sultanului marele preț ce pun pe amicitia Sa și cât sunt fericit de părinteasca sollicitudine ce Majestatea Sa arată credincioșilor supuși de rasă românească pentru care, natural, am o vie și constantă simpatie. În aceste sentimente beau în sănătatea M.S. imperiale Sultanul, formulând urările cele mai călduroase pentru fericirea Sa și pentru prosperitatea imperiului. Trăiască M.S. Sultanul! Aceste două toasturi au fost primite cu urale prelungite⁸.

Același corespondent de la Constanța, C. Demetrescu transmitea ziarului „Adevărul”, la 21 mai 1905 despre inaugurarea vasul “România”, noua achiziție a Serviciului Maritim Român. Reținem din relatarea sa rândurile referitoare la prezența regelui la acest eveniment: „Ora 2. Se anunță sosirea trenului regal. Pe puntea vaporului s-au grămădit persoanele cele mai remarcabile. Pe covetă trei marinari înalță steagul vaporului. Trenul se oprește. Armata prezintă arma, muzicele cântă, mulțimea scoate urale și se grămădește să vadă pe suverani care descind din tren. Regele înaintează spre puntea vaporului urmat de regină, de principii și de suita Curții. Primarul orașului, d-l Ion Bănescu îi prezintă legendara

⁷ „Adevărul”, an XVIII, nr. 5668 din 23 mai 1905, p. 2.

⁸ „Adevărul”, an XVIII, nr. 5664 din 18 mai 1905, p. 2.

pâine cu sare și îi urează bună venire. Regele mulțumește călduros, apoi trece în revistă compania de onoare și se urcă pe vapor. Regina, veselă ca în totdeauna, primește numeroasele buchete de flori ce i se oferă de d-nele distinse din Constanța. suveranii schimbă apoi salaturile de rigoare cu ambasadorul Marschall și ceilalți demnitari străini. Se începe serviciul religios al botezului. Episcopul Dunărei de Jos oficiază înconjurat de protoierii din Dobrogea și de alți preoți. După acel serviciu, d. Grădișteanu, ministrul lucrărilor publice, dă citire actului comemorativ, pe care suveranii și miniștrii îl semnează. Rareori suverani au ocazia de a semna în fața publicului. Cei prezenți privesc cu multă curiozitate cum semnează suveranii. Regele scrie încet și cu multă îngrijire. Completează fiecare literă, apoi adaugă parafa; semnează apoi regina, grabnic și plină de nervozitate. Principele Ferdinand scrie cu un condei portativ. Semnătura e foarte lungă: <<Ferdinand principe al României>>, la care se mai adaugă și o parafă dintre cele mai complicate. (...) După semnarea actului comemorativ regele ia o sticlă de șampanie, de gâtul căreia sunt legate trei panglici tricolore. Regele izbește sticla de peretele vaporului. Șampania se împrăștie spumoasă pe bord, în uralele celor prezenți, iar regele zice: <<Ordon ca acest vas să se numească **România**>>. Suveranii vizitează apoi vaporul. (...) La orele 4 regele primește defilarea pe bulevardul Carol, unde sunt ridicate prea frumoase tribune, în acest scop. Defilarea aceasta nu e deloc banală. Ea începe cu elevii școalelor primare din oraș. Trec pe rând copii români, greci, bulgari, turci, germani. Trec apoi elevii seminarului musulman din Medgidia. Sunt toți îmbrăcați în haine negre lungi, iar în cap poartă fesuri aproape cu totul acoperite de turbane albe. Defilează încet, agale, par supărați ca sunt puși la această corvoadă. Vin apoi școalele de fete. Profesoarele au avut fericita inspirație de a învăța pe micile copile s-arunce cu flori în regină, Suverana e radioasă. Saltă de bucurie în pavilionul regal și aplaudă călduros pe acelea care o acopăr cu buchete de flori. Dar iată că vin veteranii. Vitejii de acum 28 de ani, care azi își găsesc hrana de toate zilele în Dobrogea, s-au format în rânduri și defilează, ropotind în mers. Publicul îi aplaudă furtunos, regina e înduioșată, iar regele le mulțumește prin salutul său mai cordial ca de obicei. Între veteranii români e și un turc. Își poartă costumul lui național și trece privind cu interes spre rege. El a luptat la '77 contra aceluia cu care acum defilează și gloria lui ar fi fost atunci dacă țintează în pieptul aceluia înaintea cărui defilează azi ca un supus credincios. Cum duc vremile pe oameni! Familia regală face o mică preumblare prin oraș, apoi revine la vapor. Regele rămâne pe bord, iar regina, principele și prințesa merg pe vaporul <<Principesa Maria>>, care pornește în largul mării, purtând pe sine peste 500 persoane de distincție"⁹.

⁹ „Adevărul”, an XVIII, nr. 5667, din 21 mai 1905, p. 2.

Vizita de la Constanța din toamna anului 1907 este notată telegrafic de presa vremii, în contextul atmosferei încărcate ce caracteriza viața politică internă, după războaiele țărănești din acel an. Aflăm astfel că „Regele și regina, însoțiți de d. dr. Teodori, de d. general Mavrocordat și de aghiotanții regali, au vizitat ieri lucrările de construcție ale portului Constanța și mai multe vapoare. În urmă au trecut la debarcaderul digului de nord, unde îmbarcându-se pe o șalupă au vizitat crucișătorul <<Elisabeta>>. La 4 și jum. regele și regina au vizitat orașul. Seara a avut loc un banchet intim”¹⁰.

La 26 septembrie 1909 trimisul special al ziarului „Adevărul” descria sosirea familiei regale la serbările din portul Constanța. Cităm din textul publicat: „Când trenul s-a apropiat de gara Constanța, 21 de salve de tun au răsunat de pe încrucișătorul <<Elisabeta>>. La orele 5 trenul a intrat în gară. Precum am spus din vreme, trenul a fost adus pe linia nouă, spre a evita parcursul pe terasamentul vechi, care este inundat. Pe peronul gării se aflau primarul orașului, d. Boteanu, cu întreg consiliul comunal, muftiul, hoglea și cadiul din localitate, consulul Turciei și toți consulii străini, membrii comisiunii dunărene, consiliul județean în corpore, membrii tribunalului, d-nii Djuvara ministru al industriei, care se află de azi dimineață aci, d. dr. Antipa, Cernătescu, deputat, Orleanu, vicepreședintele Camerei, Stănculeanu, deputat, general Boerescu, șeful brigăzei, colonel Caretaș, amiral Eustațiu Sebastian, colonel Cantea, colonel Ghenea, colonel Dragotescu, colonel dr. Petre Constantinescu, comandor Cătuneanu, comandor Lupașcu, comandor Scodrea, comandor Negru, maior Jipeanu, șeful statului major al diviziei, colonel Poenaru, comandantul diviziei de mare, Penescu, dirigintele oficiului poștal, reprezentanții clerului ortodox și al comunităților otomane, grecești, bulgărești, etc. La coborârea din vagon a regelui, care salutase asistența de la fereastră, muzica regimentului 5 de vânători a intonat imnul regal. Regele a trecut imediat în inspecție compania batalionului de vânători, sub comanda căpitanului Fărcășeanu, care a dat onorurile. Publicul a izbucnit în aplauze furtunoase. Regele a trecut în revistă reprezentanții corpului ofițeresc și apoi s-a întreținut cu persoanele prezente, în special cu membrii comisiei europene și mai ales cu d. Duiliu Zamfirescu, membru în această comisie. Principele moștenitor s-a întreținut de asemenea cu reprezentanții autorităților civile și ai corpului ofițeresc. Regina Elisabeta, principesa Maria și micii principii au convorbit cu doamnele prezente, care au oferit reginei și principesei buchete de flori. Toaleta principesei a atras admirația întregei asistențe. Principesa purta o rochie de catife gris-verde cu centură albastră și pe piept o cruce splendidă de turcoase. Pălăria era de fetru gris cu funde gris deschise”.

¹⁰ „Adevărul”, an XIX, nr 6498, din 26 septembrie 1907, p. 2.

„După câteva minute suveranii au trecut în salonul de recepție, cam întunecos și unde au rămas numai câteva clipe. După ce au salutat încă odată asistența, suveranii au plecat în automobile: Regele și regina la reședința regală la prefectură; principii moștenitori cu micii principii spre port și apoi pe vasul <<România>> unde au reședința. Dealungul străzilor erau înșirate școalele românești și otomane, ai căror elevi au izbucnit în urale. (...) animația în oraș este neobișnuită. Astă seară are loc un prânz intim la reședința regală iar la ora 9 și jumătate va fi o retragere cu torțe“¹¹.

În articolul publicat anterior de același ziar, cunoscut pentru politica sa antidinastică, cel ce semna cu inițialele R.X. observa pe bună dreptate caracterul deosebit al serbărilor de la Constanța: „Regele a ținut să se dea o deosebită strălucire serbărilor organizate pentru inaugurarea portului Constanța. (..) Modul cum s-au făcut invitațiunile pentru aceste serbări, denotă că suveranul n-a voit să se dea serbărei numai un caracter guvernamental, strict oficial. Faptul că au fost invitați la Constanța toți foștii președinți de consiliu și toți foștii miniștri de lucrări publice, înseamnă că suveranul n-a voit ca inaugurarea mărețului port să aibă numai un caracter... liberal, ci să se recunoască fiecărui partid meritul că a contribuit la înălțarea portului. Pentru acest curent desigur că au fost invitați d-nii P.P. Carp, general Manu, Theodor Rosetti și George Cantacuzino, foști președinți de consiliu, cum și d-nii Em. Porumbaru, C. Stoicescu, dr. Istrati, I. Grădișteanu, etc. foști miniștri de lucrări publice. Podul de peste Dunăre și portul Constanța sunt acele mari lucrări cu care suveranul mereu se fălește. Probabil că regele va rosti o importantă cuvântare pentru a pune și mai bine în evidență însemnătatea portului nostru de la Marea Neagră. (...) Regele a procedat dar cu mult tact – aceasta o recunosc oamenii noștri politici – că n-a lăsat să se împăuneze numai un singur partid cu meritul de a fi construit portul de la Constanța“¹².

În cuvântarea rostită la inaugurarea portului, în ziua de 27 septembrie/ 10 octombrie 1909, Regele Carol I spunea între altele: „Încă de la început am urmat cu cel mai viu interes și am sprijinit necurmat aceste lucrări, care au dat comerțului nostru un avânt așa de puternic și au legat tot mai strâns Dobrogea de căminul strămoșesc. Cu drept cuvânt le putem dar privi ca un factor de căpetenie al propășirii noastre economice și ca o mândrie națională. Portul Constanța, cu ajutorul serviciului nostru maritim, ne-a pus în legături statornice și directe cu târgurile străine, mai ales cu apusul Europei, care este cel mai mare cumpărător al produselor noastre. Activitatea acestui centru comercial, care se va desfășura, desigur, fără daune pentru porturile noastre dunărene, va fi adevăratul barometru

¹¹ „Adevărul“, an XXI, nr. 7207 din 27 septembrie 1909, p. 2.

¹² „Adevărul“, an XXI, nr. 7204 din 24 septembrie 1909, p. 1.

al dezvoltării noastre; de aceea am credința că, deși mari, lucrările săvârșite până acum, cu instalațiile cele mai perfecționate, nu sunt decât un început față de ceea ce ne rezervă viitorul și că Constanța va deveni, peste un timp nu prea îndepărtat, unul din cele mai însemnate porturi ale Mării Negre”¹³.

La 3 mai 1911 Regele Carol I începea o nouă vizită în Dobrogea, sosind mai întâi la Cernavodă cu iachtul regal „Ștefan cel Mare”, apoi oprindu-se la Murfatlar și Medgidia. Presa din Constanța a relatat cu lux de amănunte prezența suveranului în orașul de la malul mării și vom cita în continuare din ziarul local al conservatorilor, ce dețineau atunci conducerea orașului. Se începea cu o apreciere elogioasă a interesului pe care șeful statului îl arăta Constanței: „Nu este oraș din țară mai des vizitat de Familia Regală ca orașul Constanța și de câte ori Suveranii au vizitat orașul nostru, niciodată nu li s-a făcut o primire mai entuziastă și mai populară. Întreg orașul până în mahalalele cele mai îndepărtate a fost în sărbătoare. O activitate de neîntrecut pusă de Primăria orașului, de construcția portului și de toate autoritățile a schimbat întreg aspectul orașului. Două splendide arcuri de triumf, unul în capul stradei Traian și altul la intrarea în port au fost ridicate; pe toate stradele principale sunt arborate drapelul și ecusoane cu mici stegulețe. Toate magazinele și casele particulare sunt pavozate cu drapelul și covoare; în port toate vasele de război, vapoarele S.M.R. și celelalte vapoare splendid pavozate cu sute de steaguri. Dis de dimineață circulă prin oraș sătenci, sătence și copii din școli în portul național; germani, bulgari, turci, tătari, ruși veniți din satele învecinate întru întâmpinarea Suveranilor, se scurg cu toții în grupuri spre gara din oraș. Pe rând sosesc apoi școlile primare de băieți și fete din Constanța, îmbrăcate în costume naționale împreună cu corpul didactic, școlile comunităților: mahomedană, greacă, bulgară, armenească, institutul german-francez, gimnaziul, școlile rurale și urbane din județ, care toate iau locul în fața gărei și la stânga ei până dincolo de palatul Regal și Prefectură. Sosesc apoi primarii comunelor rurale cu drapelul comunei, însoțiți de consiliile comunale și veteranii, care sunt așezați la prima poartă de intrare la palat”.

„Societățile <<Ajutorul>> a românilor macedoneni, <<Bașkim>> a albanezilor, <<Regina>> a marinarilor, <<Traian>> a impiegaților ospătari, Corporația <<Breslele Unite>>, toate cu drapelul sunt așezate de asemenea în fața palatului Regal. În curtea palatului pe toate laturile sunt așezate sătence în portul lor național românesc, bulgăresc, german și rusesc. Iar în fața ușii de intrare un cor monstru, compus din elevii gimnaziului și a reuniunii muzicale sub conducerea d-lui I. Baston, maestru de cânt. În strada Dorobanților (azi Răscoalei din 1907) din

¹³ *Cuvântările Regelui Carol I*, ediție îngrijită de Constantin C. Giurescu, Editura Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1939, p. 411.

fața palatului iau loc flăcăii din sate călări pe cai dobrogeni, cu steaguri tricolore în mână, iar în dreapta gării căruțele dobrogene, conduse de săteni. O mare de capete se vede pe ambele trotuare ale străzii Traian, pe scările palatului justiției și pe ale Prefecturii, la ferestrele acestor palate și la locuințele și hotelurile învecinate. În gară pe peron, într-un pavilion splendid decorat cu brad și culori naționale, iau loc d-l Prim-Ministru P.P. Carp, d-nii miniștri Marghiloman, B. Delavrancea și I. Lahovari, Primarul orașului d-nul T. Cănanău, corpul consular, autoritățile și Doamnele din elita constănțeană; o companie de onoare din Batalionul 9 Vânători cu drapel și muzică și toți ofițerii superiori din garnizoană în frunte cu d-l general de Divizie Boteanu, comandantul Corpului V de armată din Constanța sunt înșirați pe peron. Cu toată imensa mulțime de public, nemaivăzută până acum în orașul nostru, ordinea a fost perfect menținută, grație măsurilor luate din timp de d-nul prefect C. Pariano și d-nul polițai Palade“. Urma apoi descrierea sosirii trenului regal și ceremonialul de primire a regelui, asupra căruia nu mai insistăm acum, ci vom reține doar informațiile legate de activitatea Regelui. Astfel, la ora 5 după amiază Regele a mers în port, la pavilionul reginei, unde s-a servit un ceai la care au fost invitați miniștrii aflați atunci la Constanța, după care la ora 7 seara s-a întors la Palatul Regal. Aici a avut loc un banchet la care pe lângă prefectul Pariano au participat invitați din oraș, în număr de 50 de persoane. Din articolul citat mai aflăm că „seara orașul a fost splendid iluminat și s-a făcut la palat o retragere cu torțe în uralele nesfârșite ale imensei mulțimi adunate în fața palatului și pe toate străzile din partea de jos a orașului“.

A doua zi Regele a părăsit palatul de la 10 dimineața, plecând în port, unde la bordul remorcherului <<Julietta>> și însoțit de miniștrii Carp și Delavrancea a vizitat silozurile nr. 3 și 4 aflate în construcție, rezervoarele de petrol și cheiul depozitelor de cărbuni. A trecut apoi pe la Pavilionul Reginei și s-a întors la palat. Cităm în continuare reporterul local: „După amiază M.S. Regele a inspectat crucișătorul <<Elisabeta>> stând pe bord 15 minute. De aici M.S. Regele venind în oraș a vizitat cazinul comunal, noua moschee ce se construiește de stat și malurile din partea de nord a orașului, care se dărâmă, interesându-se de aproape de această parte a orașului, aflată în pericol. La masa de seară au fost invitați de asemenea mai multe persoane din localitate, șefi de serviciu, comercianți, proprietari etc. După masă M.S. Regele a asistat în port la marile serbări venețiene cu focuri de artificii“. Ziua a treia a vizitei regale la Constanta a avut și ea un program încărcat: „Joi dimineața M.S. Regele însoțit de d-l Prim-Ministru P.P. Carp, de d-l ministru Marghiloman, de d-l prefect Pariano și de d-l A. Saligny a plecat la halta <<Palas>>, unde a cercetat stațiunea pentru primirea petrolului. De la Palas s-a întors prin tunel la port și de aci îmbarcându-se pe o șalupă s-a dus la pavilionul M.S. Reginei, iar la ora 12 a.m. a sosit la palat. După amiază însoțit de aceleași persoane a plecat

cu un tren special la Mamaia, cu deamănuntul vizitând băile și plaja. A fost întâmpinat aci de d-l T. Cănanău, primarul orașului care a dat toate deslușirile asupra îmbunătățirilor ce trebuiesc făcute, anunțând totodată pe M.S. că comuna va lega orașul cu Mamaia printr-un tramvai electric, lucru aprobat de M.S. Seara au fost de asemenea invitați la masă cetățeni din oraș și parte din funcționari”.

Ziua de vineri a fost dedicată în prima parte armatei, Regele inspectând trupele din garnizoană: Batalionul 9 Vânători, Regimentul 9 Călărași, Regimentele 13 și 18 de artilerie, dar și spitalul militar. După amiaza Regele a fost oaspetele corpului profesoral la gimnaziul din localitate, elevii pregătind în acest scop piese muzicale de coruri și exerciții de gimnastică. La Arestul preventiv Regele a grațiat doi condamnați, iar procurorul „a prezentat M.S. Regelui o statistică asupra criminalității din județ pentru care M.S. a rămas deplin satisfăcut”. La școala nr. 1 de băieți, ce purta numele Principelui Ferdinand, Regele „a inspectat pe rând toate clasele punând întrebări elevilor, după care a trecut la școala nr. 1 de fete de sub direcția d-nei V. Porumbaru, unde de asemenea a inspectat toate clasele. La ieșire a primit defilarea elevilor cl. 3 și 4 de la școala de băieți, care au cântat singuri marșul de defilare, cu refren imitat de trompete, ceea ce a impresionat pe M.S.”. Mulțumind călduros profesorilor, Regele s-a întors la palat, iar seara a avut iar invitate la masă notabilitățile orașului și funcționari superiori. Urma ziua de sâmbătă, când Regele a vizitat Școala de marină, fiind așteptat acolo de amiralul Eustațiu și corpul de ofițeri și elevii școlii. Conform reporterului, “a vizitat apoi toate clasele, punând diferite întrebări elevilor, inspectând și cazarma. Apoi a trecut la spitalul comunal „unde d-nii doctori Sadoveanu și Bârzănescu au prezentat M.S. mai multe piese rezultate din diferite operațiuni”. În acea seară a fost oaspetele vaporului „Dacia”, sosit atunci din Alexandria, la bordul căruia a fost întâmpinat și de Râmnicianu, directorul general al construcției portului și de conducătorii S.M.R.-ului. În fine, vizita Regelui la Constanța s-a încheiat duminică, după ce dimineață a asistat la slujba de la catedrală¹⁴.

Tot despre această vizită a Regelui la Constanța scria și corespondentul ziarului „Adevărul” insistând asupra unor altor amănunte ce merită să le redăm și noi. Astfel, referindu-se la acțiunile din ziua de 7 mai, acesta relatează: „astăzi la orele 5 după amiază regele, însoțit de colonelul Baranga și prefectul Pariano, a plecat la pavilionul din port unde împreună cu regina a luat ceaiul, având ca invitați pe ministrul lucrărilor publice d. Delavrancea, Râmnicianu directorul porturilor, Popovitz, directorul R.M.S., Panaitescu, directorul Siguranței generale. După aceea, la orele 6 jum., a vizitat vaporul <<Dacia>>, unde a fost primit de d-nii Mihăilescu, inspectorul R.M.S., Lăpușneanu inspector mecanic și comandor Mărgineanu,

¹⁴ „Conservatorul Constanței”, an III, nr. 17 din 10 mai 1911, pp. 1, 2.

comandantul vasului. După ce a trecut în revistă personalul, care era aranjat pe puntea vasului, a inspectat toate cabinele, saloanele, mașinile și instalația de telegrafie fără fir, exprimându-și satisfacția pentru frumoasa organizare și curățenia exemplară ce domnește în vapoarele de pasageri românești. După aceea regele s-a înapoiat la palat, unde a primit în audiență pe d-nii Kevork Manissalian, mare exportator și Emil Brancovici, directorul Băncii Generale Române, cu care s-a întreținut o jumătate de oră, interesându-se amănunțit asupra progreselor comerciale realizate în portul Constanța și asupra lipsurilor de care suferă încă. La masa de seară au luat parte și d-na Pallady, soția polițaiului, ministrul lucrărilor publice, comandorul Popovăț și prefectul Pariano, iar după masă cu toții au asistat la o audițiune muzicală organizată la palat de <<Reuniunea Gavril Muzicescu>>, de sub conducerea maestrului Ion Baston¹⁵.

Iată acum o relatare a unei alte vizite a familiei regale la Constanța, începând din ziua de 20 mai 1912: „După călătoria făcută pe Dunăre, regele, regina și principii moștenitori, vor vizita astăzi și orașul nostru, unde vor petrece mai multe zile. Deși dorința regelui a fost ca să nu se facă preparative mari, cu ocazia acestor vizite, totuși orașul întreg este pavoazat cu drapele tricolore. Nu s-a ridicat însă nici un arc de triumf. La gară peronul este frumos decorat cu steaguri și ghirlande. S-a improvisat și un pavilion de recepție. În port toate bastimentele de război și cele comerciale românești și străine sunt pavoazate. În oraș încă de dimineață se observă o animație deosebită. În vederea vizitei regale, a sosit foarte multă lume, atât din alte orașe, cât și din județ. Toate hotelurile sunt ticsite de vizitatori. Tot pentru primirea familiei regale, au sosit încă de ieri episcopul Nifon al Dunării de Jos, d. amiral Eus. Sebastian, comandantul marinei militare și multe alte persoane oficiale marcante din București. Aseară d. prefect Pariano a plecat la Cernavodă, unde va întâmpina pe auguștii oaspeți, conducându-i până la Constanța. Între Cernavodă și Constanța de asemenea cetățenii în cap cu autoritățile locale au ieșit în gări în întâmpinarea trenului regal. Mai cu deosebire la Medgidia, d. I. Alexandrescu subprefectul plășei a organizat o frumoasă manifestație suveranilor. Au atras atenția elevii seminarului musulman din acel oraș, înșirați pe peronul gărei“.

„Pe la orele 11 și un sfert, au sosit la gară și principii Nicolae și Ileana, care se găesc de mai multă vreme în localitate, luând loc în pavilionul de recepție. Pe peronul gărei este înșirată o companie din batalionul 9 vânători, cu drapelul și muzica, sub comanda d-lui căpitan Fărcașeanu. La orele 11 și jumătate, prin salve de tunuri trase de pe încrucișătorul <<Elisabeta>> s-a anunțat apariția trenului regal, care după câteva minute s-a oprit în fața peronului. Muzica militară

¹⁵ „Adevărul“, an XXIV, nr. 7779 din 9 mai 1911, p. 2.

intonează imnul regal, garda de onoare prezintă armele. Din vagon descind regele, prințul Ferdinand, regina, principesa Maria, prințul Carol, principesele Elisabeta și Maria, miniștrii Arion, Lahovary și Pangrați, d. general Boteanu, prefect Pariano, generalul Mavrocordat, colonel Grațoschi, maior Anghelescu, maior Negri, adjutant regal, d. Râmniceanu directorul portului, d. Panaitescu, directorul Siguranței, d. Alexandrescu, subprefectul plășei Medgidia și d. Nicolau inspector școlar. Trenul regal este condus de d. Al. Cottescu directorul general al C.F., secondat de d. Constantinescu, inspector de tracțiune și Sălceanu, inspector de mișcare“.

„D. Primar Cănanău urează bună venire suveranilor, în numele orașul Constanța și prezintă tradiționala pâine și sare. D. colonel Cantea prezintă raportul de situația trupelor din garnizoana Constanța. În acest timp regina și principesa Maria sunt înconjurate de doamnele din elită care au oferit augustelor oaspete frumoase jerbe de flori. Regele, însoțit de suită, a trecut apoi în revistă compania de onoare, ofițerii superiori, corpul consular și toate personale aflătoare pe peron, oficiale și particulare. Prezentările au fost făcute de d. prefect Pariano și de d. primar Cănanău. În interval regina și principesa Maria precum și copiii luând loc într-un automobil, au plecat la reședința regală fiind aclamați în drum de o mulțime imensă ce staționa în piața gării din fața palatului. Regele, prințul Ferdinand, principii Carol și Nicolae, după ce s-au întreținut un moment cu persoanele prezente, au ieșit în piața gării, unde de asemeni au trecut în revistă toate școlile primare, liceul, societățile, delegațiunile comunelor rurale din întreg județul și pe veteranii care erau înșirați în dreptul străzilor Dorobanților, Vasile Alecsandri și pe ambele trotuare din str. Traian“.

„Regele ajungând în fața unui grup de locuitori din acest județ, care au fost deposedați de pământurile lor, și cărora li s-au redat terenurile, unul dintre locuitori ieșind din grup, a ținut o cuvântare, mulțumind regelui pentru actul de dreptate ce li s-a făcut. De-aci regele și cu însoțitorii, urmând drumul pe jos, au intrat în curtea palatului regal, unde un cor monstru condus de d. profesor Baston, a intonat imnul regal, după care regele suindu-se pe scările de la intrarea palatului, a urmărit defilarea și convoiul căruțelor și călăreților cu cai dobrogeni, care au plăcut foarte mult suveranilor. După terminarea acestei defilări regina și principesa Maria, însoțite de micile principese, au plecat într-un automobil la pavilionul regal din port, unde au luat dejunul, iar regele cu prințul Ferdinand s-au retras în palat, unde li s-a servit masa. Prințul Carol însoțit de guvernor a descins la marele hotel <<Carol>>¹⁶. Seara la Palatul Regal au fost invitați la masă miniștrii aflați în localitate, consulii străini și autoritățile locale.

¹⁶ „Adevărul“, an XXV, nr. 8150 din 22 mai 1912, p. 3.

A doua zi Regele a participat dimineața la slujba religioasă de la catedrală, prilejuită de sărbătoarea Sf. Constantin și Elena, liturghia fiind oficiată de episcopul Nifon al Dunării de Jos. Apoi însoțit de miniștrii Arion și Lahovari a vizitat noua moschee „Sultanul Mamut“, fiind întâmpinat de musulmanii constănțeni în frunte cu Hafuz Rifat. Arhitectul V. Ștefănescu a prezentat detalii asupra construcției, iar primarul Titus Cănanău a expus noul plan de sistematizare a zonei centrale, ce presupunea exproprierea unor imobile, pentru ca moscheea să fie vizibilă din piața Independenței. Dar să vedem cum prezenta în continuare vizita, reporterul ziarului local „Conservatorul Constanței“: „După aceea M.S. a părăsit moscheea și însoțit de aceleași persoane a plecat la cazinoul comunal, unde a vizitat noul restaurant, noile lucrări de modificare care se aduc cazinoului și asupra cărora d. primar T. Cănanău a dat explicațiile cuvenite. De aici, M.S. a făcut o lungă plimbare în largul bulevardului de pe malul mării până la hotel Carol, s-a interesat cu deosebire de frumoasele plantații ale acestui bulevard și pe la orele 12 s-a întors la palat unde a luat dejunul“. După amiază Regele a vizitat din nou portul, cu deosebire silozurile și bazinul de petrol. Seara a avut loc tradiționala masă la palat, la care au fost invitate 30 de persoane notabile din oraș. Marți 22 mai a avut loc solemnitatea punerii pietrei fundamentale la noul palat municipal din piața Independenței, după aceea vizitându-se noul spital comunal. Din același ziar local aflăm că „acolo suveranul a fost primit de d-nii doctor Pilescu medicul primar al orașului, Sadoveanu, medicul primar al spitalului, Mărgărit medic primar al județului, dr. Bârzănescu medic secundar și dr. Nădejde șeful laboratorului de igienă, cu întreg corpul medical. Suveranul a vizitat laboratorul de igienă și dependențele spitalului comunal, spitalul de izolare din aceeași curte, rămânând pe deplin mulțumit de explicațiile date de d-nii d-ri Pilescu și Sadoveanu“. A urmat vizitarea stației de telegrafie fără fir: „La orele 11 Suveranul însoțit de principele Ferdinand, de suită și de d-nul prefect Pariano, a sosit la stațiunea de telegrafie fără fir, unde a fost întâmpinat de d-nii Râmnicăneanu directorul căilor de comunicație, Casimir subdirector, inspector comandor Mihăilescu, Gustav Rotlender șeful stației de telegrafie fără fir și căpitanul Dan Zaharia. Suveranul a vizitat cu deamănuntul instalațiile, interesându-se în special de aparatul inventat de d-nul Gustav Rotlender. S-au făcut experiențe de convorbiri la care au răspuns posturile din Cernavodă, Giurgiu și postul de pe vasul <<Împăratul Traian>>, care se afla în port. În urma întrebării M.S. Regelui dacă aparatul d-lui Rotlender va putea fi utilizat pentru aeroplane, d. căpitan Dan Zaharia a explicat Suveranului modul de funcționare al aparatului d-lui Rotlender și a asigurat că peste o lună se vor face instalații pe aeroplane pentru a se putea face comunicări pe distanța Cernavodă–Constanța în timpul concentrărilor de toamnă“. La ora 5 p.m. Regele a vizitat Mamaia, primind informații de la inginerul Ionescu „privitoare la îmbunătățirile ce

au fost aduse la Mamaia în ultimul timp”. Și în acea seară a avut loc o masă la palat „la care au fost invitate numeroase persoane marcante din oraș”. În ultima zi, la 23 mai 1912 Regele a vizitat Cercul militar din localitate, apoi comandamentul Corpului V de armată, unde împreună cu principele Ferdinand „s-au întreținut cu fiecare dintre d-nii ofițeri”. A urmat o nouă vizită în port: „Aci M.S. Regele s-a îmbarcat într-o șalupă împreună cu d-nul amiral Eustațiu, și a trecut în revistă canonierele <<Grivița>>, <<Oltul>>, <<Bistrița>> și <<Siretul>> de sub comanda d-lui comandor Scodrea, fiind aclamat de întreg echipajul acestor vase. După aceea Înălții oaspeți s-au suit pe bordul crucișătorului <<Elisabeta>>, care i-a salutat pe Suverani cu 21 lovituri de tun. Aici au fost întâmpinați de căpitanul comandor Rădulescu Paul, comandantul diviziei de mare și de comandorul Negru, comandantul crucișătorului. Vizita a durat până la orele 12, 30. La orele 14 trenul regal s-a pus în mișcare, încheindu-se astfel cea ședere a regelui la Constanța¹⁷.

După dispariția sa, presa constănțeană a fost unanimă în a recunoaște meritele regelui Carol I în dezvoltarea orașului Constanța, dar a observat și legătura particulară pe care Regele o avea cu locuitorii orașului de la malul mării. Aceste sentimente sunt limpede exprimate în editorialul pe care ziarul estival „Sirena” îl publica la 16 mai 1916: „Cetățenii orașului Constanța mai mult decât locuitorii oricărei alte părți a țării, au avut fericirea și cinstea, de a cunoaște mai de aproape pe regele Carol. Desigur că Bucureștii și Sinaia îl aveau mai multă vreme în mijlocul lor, însă în aceste două reședințe marele Suveran era nevoit să păstreze rezervele vieții oficiale și protocolul pune de multe ori o distanță prea mare între El și supușii săi. La Constanța lucrurile se schimbau. Aici regele era mai la largul său și oficialitatea se mai dădea în lături spre a face loc unei apropieri între Suveran și supuși. Aici o bună parte dintre locuitorii frunțași – și poate n-am greși dacă am zice toți frunțașii – erau în fiecă an invitații regelui, care învățase a-i cunoaște și a le arăta în toate ocaziunile o deosebită atențiune. Aici Carol I, fără fastul plictisitor pentru un rege, străbătea zilnic orașul, aproape singur în trăsură, spre a se duce în port la pavilionul reginei și spre a se înapoia la palat, iar noi ne obișnuisem într-atâta cu lucrul acesta, încât manifestațiile zgomotoase din alte părți erau înlocuite cu saluturile pline de respect dar și de adâncă iubire, cărora El le răspundea cu o vădită plăcere. Ne amintim cu toții cum în timpul preparativelor pentru primirea țarului din primăvara lui 1914, mergea regulat la Cazino de doua ori pe zi, ca să inspecteze personal mersul lucrărilor și să dea el singur o mulțime de indicațiuni despre cele ce trebuiau făcute. Vizitele acestea aproape neobservate chiar de vizitatorii ce se preumblau dealungul digului din dreptul bulevardului, le făcea cu aceeași simplitate și lipsă de etichetă, care făcuse din marele căpitan cel

¹⁷„Conservatorul Constanței”, an IV, nr. 17 din 27 mai 1912, pp. 1-3.

mai iubit dintre obișnuiții Constanței. Acestea și multe altele de felul acestora ajunseseră cu timpul parcă să stabilească un fel de încântătoare intimitate între augustul bătrân și *scumpii* lui dobrogeni. Și cu ce caldă simpatie se interesa în fiecare an de progresele orașului nostru și de ce putea să merite o cât de mică atențiune din partea sa. Uriașa lucrare a portului, lucrările primăriei și îndeosebi întărirea malurilor, erau cercetate de marele rege cu amănunțime și adeseori cuvântul său autorizat, pus acolo unde trebuia, a netezit multe din greutățile de care se izbea înfăptuirea acelor lucrări... Dar regele Carol care se simțea așa de bine în orașul nostru, își făcea o deosebită plăcere din vizitele sale la liceul Mircea cel Bătrân. În cei din urmă patru ani ai vieții sale, n-a fost primăvară, în care această școală să nu aibă cinstea și mândria unei vizite regale”¹⁸.

La rândul său, cunoscutul ziarist din Constanța, Constantin Sarry scria în „Dobrogea Jună” un editorial consacrat marelui dispărut, accentuând rolul său de „singur ocrotitor” al dobrogenilor, exprimând și sentimentele provocate de atmosfera creată în urma decesului lui Carol I: „Ca un ultim omagiu de recunoștință firească pornisem deci în ziua hotărâtă pentru înhumarea corpului Regelui Carol I, ca să astup pe cât voi putea cu mica mea persoană marele gol ce, provocat în jurul său în ultimele zile, presupuneam că se va resimți și mai mult din momentul în care El a dispărut dintre noi. Când am văzut însă curgând într-o petrecere rămășițelor sale pământeste, valuri, valuri nesfârșite, lumea, aceeași lume care din <<Nemțoi>> și <<zgârie brânză>> n-a scos toată viața pe cel mai mare și mai darnic Român, pe a cărui locuință tinerimea studiosă – <<viitorul țării>> – lipise cu o săptămână înainte de a muri, <<bilet de închiriat>>, o scârbă și o jale m-au cuprins, mi-am acoperit fața și m-am dus și m-am încuiat în casă. Am lăsat pe Regele Carol să-l plângă alții, iar eu i-am plâns pe ei...”¹⁹.

Mai adăugăm doar că în vara anului 1914, după vizita Țarului Rusiei la Constanța, consilierii locali au aprobat inițiativa primarului Virgil Andronescu, de a se ridica la Constanța o statuie Regelui Carol I.

¹⁸ „Sirena”, an I. nr. 26 din 16 mai 1916, p. 1.

¹⁹ „Dobrogea Jună”, an X, nr. 26 din 1 octombrie 1914, p. 1.

KING CAROL I'S VISITS TO CONSTANȚA ILLUSTRATED IN THE PRESS OF THAT TIME

Abstract: The visits of King Carol I to Constanța can be the subject of several research topics. We can see how their protocol has evolved over time, or we can notice the differences from visits to other cities in the country at the same time. At the same time, however, we can seek to understand how the king saw the city of Constanta and especially its future, but also the way the inhabitants of the city looked at the king who had chosen to stay in their midst longer than elsewhere. The press of the time, of course with the limits of political subjectivism, has often dealt extensively with these events, which gives us now the opportunity to analyze in great detail the royal visits of the time.

Keywords: King Carol I, Constanța, visits, harbour.